Trafikutskottets betänkande 1986/87:23

om anslag till Transportstöd för Gotland (prop. 1986/87:100 bil. 8)

TU 1986/87:23

Sammanfattning

I betänkandet tillstyrks regeringens förslag till medelsanvisning – 52 milj. kr. – för nästa budgetår.

Vidare behandlas motionsyrkanden beträffande bl.a. ökad konkurrens i Gotlandstrafiken, förstatligande av denna, transportrådets handläggning av frågor som rör trafiken, inrättande av ett kommunikationsråd för Gotland, passagerartrafiken mellan Visby och Oskarshamn samt person- och godstrafiktaxorna.

Samtliga motionsyrkanden avstyrks eller föreslås bli lämnade utan särskild åtgärd.

Till betänkandet är fogat en c-reservation som gäller transportrådets handläggning av frågor som rör färjetrafiken till Gotland samt en vpk-reservation om förstatligande av denna trafik. Ett särskilt yttrande av fp-ledamöterna gäller frågan om skattefri försäljning av vissa varor i färjetrafiken.

SJÄTTE HUVUDTITELN

Transportstöd för Gotland

I proposition 1986/87:100 bilaga 8 (kommunikationsdepartementet) har regeringen under avsnitt H. Transportstöd m.m. punkt H 3. (s. 148) föreslagit riksdagen att till Transportstöd för Gotland för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag på 52 000 000 kr.

Motionerna

1986/87:T232 av Rolf Clarkson m.fl. (m) vari yrkas, såvitt nu är i fråga (yrkande 13), att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om monopolet på och detaljregleringen av Gotlandstrafiken.

1986/87:T608 av Ulla Pettersson och Bengt Kronblad (båda s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av att passagerartrafik med m/s Gotland mellan Visby och Oskarshamn under resten av innevarande avtalsperiod bedrivs i samma omfattning som före hösten 1986.

1 *Riksdagen 1986/87. 15 saml. Nr 23*

1986/87:T613 av Ingrid Hasselström Nyvall och Kjell Johansson (båda fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Visby som hemmahamn för Gotlandstrafiken.

1986/87:T617 av Gunhild Bolander (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om vikten av att färjetrafiken till och från Gotland ges en sådan handläggning att alla samhällsekonomiska konsekvenser kan beaktas.

1986/87:T906 av Bo Hammar m.fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar om ett förstatligande av färjetrafiken till och från Gotland,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om minimistandard för Gotlandstrafiken.

1986/87:T917 av Ingrid Hasselström Nyvall och Kjell Johansson (båda fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om inrättande av ett kommunikationsråd för Gotland.

1986/87:T936 av Alf Svensson (c) vari yrkas att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande Gotlandstrafikens utformning och inriktning.

Utskottet

1. Inledning

Sedan år 1971 regleras färjetrafiken på Gotland genom en koncessionslagstiftning, nämligen lagen (1970:871) om linjesjöfart på Gotland. Koncession på trafiken innehas för närvarande av Rederiaktiebolaget Gotland (Gotlandsbolaget), men fr.o.m. den 1 januari 1988 övertas koncessionen av Nordström & Thulin Aktiebolag.

År 1972 infördes statligt stöd för trafiken. Sedan år 1978 har stödet utbetalats till Gotlandsbolaget i form av underskottstäckning i enlighet med avtal mellan staten och bolaget. Avtalet upphör att gälla samtidigt med Gotlandsbolagets koncession, dvs. i och med utgången av innevarande år.

2. Organisatoriska frågor m.m.

I motion T232 (m) framhåller motionärerna att de är kritiska mot det nuvarande *monopolet på Gotlandstrafiken* och mot att den därmed förenade statliga detaljstyrningen kvarstår. Om viss skattefri försäljning tillåts på färjorna skulle förutsättningarna för konkurrens utan statligt stöd förbättras.

Som utskottet framhöll i sitt av riksdagen godkända betänkande TU 1985/86:26 skulle en insats av ytterligare tonnage i konkurrens med koncessionsinnehavarens trafik minska kapacitetsutnyttjandet i denna trafik och öka anspråken på statsbidrag eller tvinga fram väsentliga taxehöjningar. Utskottet vidhåller denna inställning och avstyrker följaktligen motionsyrkandet.

Motionsyrkanden, vari begärs att skattefri proviantering och försäljning skall få ske i Gotlandstrafiken, behandlas och avstyrks i skatteutskottets betänkande SkU 1986/87:25. Alkoholpolitiska skäl och kontrollsynpunkter talar enligt skatteutskottet för att den skattefria provianteringen av alkoholhaltiga drycker och tobaksvaror begränsas till internationell trafik. Skatteutskottet erinrar också om att olika frågor som hänger samman med turismen på Gotland för närvarande bereds inom jordbruksdepartementet.

Den inom jordbruksdepartementet pågående beredningen av frågor som hänger samman med turismen på Gotland berördes i utskottets betänkande TU 1985/86:26 med anledning av ett motionsyrkande om viss skattefri försäljning. Utskottet fäste uppmärksamheten på ett uttalande av jordbruksministern i proposition 1983/84:145 om turist- och rekreationspolitiken m.m., enligt vilket ministern sade sig förutsätta att förslag från bl.a. länsstyrelsen i Gotlands län och Gotlands kommun om upprättande av en mer attraktiv färjeförbindelse till Gotland skulle prövas. En sådan förbindelse skulle enligt jordbruksministern kunna förlänga Gotlands turistsäsong och minska behovet av statsbidrag i Gotlandstrafiken. Utskottet sade sig i likhet med jordbruksministern förutsätta att frågan blev föremål för en närmare prövning med den av honom angivna inriktningen. Utskottet vidhåller sin sålunda uttalade uppfattning.

I motion T936 (c) avvisas tanken på en *skattefri försäljning av alkoholhaltiga drycker i färjetrafiken på Gotland*.

Motionsyrkandet, såvitt nu är i fråga, synes tillgodosett genom skatteutskottets ställningstagande i frågan och bör därför kunna lämnas utan särskild åtgärd.

I motion T906 (vpk) begärs ett *förstatligande av Gotlandstrafiken*.

Motionsyrkanden med ifrågavarande innebörd har behandlats och avstyrkts av utskottet i ett flertal av riksdagen godkända betänkanden, senast TU 1985/86:26. Utskottet har inte ändrat uppfattning i frågan och avstyrker följaktligen motionsyrkandet.

I motion T617 (c) behandlas *transportrådets handläggning av frågor som rör Gotlandstrafiken*. Enligt motionären beslutar rådet endast med utgångspunkt i rent trafiktekniska och trafikekonomiska förutsättningar. Eftersom rådet synes sakna mandat att också ta hänsyn till regionalpolitiska bedömningar, bör enligt motionären frågor som rör standarden i Gotlandstrafiken, taxor, turlistor m.m. beredas i regeringskansliet. Sådan beredning bör äga rum i närmare samråd med de gotländska myndigheterna och näringslivet än som för närvarande sker.

Utskottet vill med anledning av det sagda erinra om att transportrådet har att handlägga frågor som rör Gotlandstrafiken med utgångspunkt i statsmakternas anvisningar. I dessa anvisningar ingår att inom ramen för en tillfredsställande transportförsörjning för Gotland vidta åtgärder i syfte att begränsa anspråken på statsbidrag. Utskottet vill vidare erinra om att transportrådets beslut i fråga om taxor och turlistor kan överklagas hos regeringen. Vad slutligen beträffar motionärens krav på ett förbättrat samrådsförfarande vill utskottet fästa uppmärksamheten på ett interpella-

tionssvar av kommunikationsministern den 31 mars innevarande år. Av svaret framgår att man inom kommunikationsdepartementet överväger formerna för hur man med företrädare för gotländska intressen på ett bättre sätt än hittills skall kunna kanalisera och diskutera frågor som gäller bl.a. turlistor i Gotlandstrafiken.

Med hänvisning till det anförda finner utskottet ej skäl för riksdagen att göra något sådant uttalande som begärs i motionen, varför denna avstyrks.

I motion T917 (fp) yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om inrättande av ett *kommunikationsråd för Gotland.*

I motion T936 (c) framhålls vikten av att myndigheterna och näringlivet på Gotland ges goda möjligheter att påverka trafikens uppläggning.

I avvaktan på resultatet av de nämnda övervägandena inom kommunikationsdepartementet synes motionsyrkandena, såvitt nu är i fråga, kunna lämnas utan särskild åtgärd.

I motion T613 (fp) behandlas *betydelsen av Visby som hemmahamn för Gotlandstrafiken.* Eftersom Nordström & Thulin AB har sitt säte i Stockholm föreligger enligt motionärerna en risk för att gotlänningarnas intressen i fråga om sysselsättning och varuleveranser åsidosätts.

I det tidigare nämnda interpellationssvaret framhöll kommunikationsministern att Nordström & Thulin AB kommer att driva Gotlandstrafiken i ett särskilt dotterbolag i Visby. Företrädare för rederiet hade också enligt kommunikationsministern bekräftat den viljeinriktning beträffande rekrytering av gotländsk personal och utnyttjande av gotländska underleverantörer m.m. som tidigare hade uttalats från rederiets sida. Vidare sades regeringen komma att följa utvecklingen genom en särskild grupp bestående av statssekreterarna i berörda departement och därigenom ha en beredskap för eventuella åtgärder.

Med hänvisning till det anförda finner utskottet syftet med motionen i huvudsak tillgodosett. Den torde därför kunna lämnas utan särskild åtgärd.

3. Service- och taxefrågor

I motion T608 (s) behandlas *passagerartrafiken mellan Visby och Oskarshamn.* Motionärerna framhåller att denna trafik sedan hösten 1986 är inställd vissa veckodagar under låg- och mellansäsong. Möjlighet ges dock för passagerare att resa med lastfärjan m/s Gute två dagar i veckan under vår och höst samt tre dagar i veckan under vintern. På grund av detta fartygs bristande komfort har handikappade och resenärer med småbarn berövats möjligheten att resa mellan Visby och Oskarshamn under de dagar då linjen endast trafikeras av m/s Gute. Härtill kommer att passagerarkapaciteten är synnerligen begränsad. Motionärerna vill därför att linjen under återstoden av innevarande avtalsperiod trafikeras på det sätt och i den utsträckning som gällde fram till hösten 1986.

I motion T936 (c) framhålls att persontrafikförbindelser mellan Gotland och Oskarshamn bör finnas under hela året och med en acceptabel komfort.

Utskottet vill med anledning av dessa motionsyrkanden erinra om att transportrådet under år 1985 på regeringens uppdrag genomförde en översyn

av färjetrafiken till Gotland. Orsaken var den snabba kostnadsutvecklingen i denna trafik. Syftet var att undersöka olika trafikeringsalternativ som kunde tillgodose krav på en tillfredsställande trafikförsörjning inom den kostnadsram på ca 40 milj. kr. som riksdagen hade uttalat sig för. Transportrådet belyste bl.a. ett s.k. bashamnsalternativ, som innebar färjetrafik mellan Oxelösund och Visby, kompletterad med trafik även på Nynäshamn och Oskarshamn/Västervik under högsäsong.

I proposition 1985/86:105 behandlades bl.a. bashamnsalternativet. Föredragande departementschefen framhöll att detta var "den enda trafiklösning som kan genomföras inom den kostnadsram på 40 milj. kr. per år som trafikutskottet vid upprepade tillfällen uttalat sig för". Föredraganden fann emellertid motståndet mot denna lösning vara sådant att den inte borde genomföras i avvaktan på en bredare uppslutning. Möjligheterna till besparingar fick i stället sökas inom ramen för dåvarande trafik. Som exempel på möjliga besparingar nämndes bl.a. utbudsförändringar under lågsäsong i Oskarshamnstrafiken i fråga om turer med mycket låg beläggning.

I sitt av riksdagen godkända betänkande TU 1985/86:26 med anledning av propositionen framhöll utskottet att vad föredragande departementschefen hade anfört innebar "en i nuvarande ekonomiska läge lämplig avvägning mellan de olika kraven på en tillfredsställande transportförsörjning för Gotland". Vidare konstaterade utskottet att planerna på en bashamnstrafik och de besparingar en sådan skulle medföra torde få överges. Trafiken kommer i huvudsak – konstaterade utskottet – att fortsätta som hittills, låt vara med vissa utbudsförändringar.

Fram till hösten 1986 trafikerades Oskarshamnslinjen av huvudsakligen m/s Gotland med en dubbeltur per dag utom lördagar under lågsäsong samt med två dubbelturer per dag under högsäsong. Därefter har utbudet förändrats *dels* genom att m/s Gute används för passagerartrafik vissa dagar under lågsäsong, *dels* genom att sommartidtabellen endast omfattar en dubbeltur per dag.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att m/s Gute i vissa avseeenden är olämplig för befordran av passagerare. Fartygets användning för detta ändamål torde därför få ses som en övergångslösning, vilken synes böra ges kortast möjliga varaktighet.

Med det anförda avstyrks motionsyrkandena, såvitt nu är i fråga.

I motion T906 (vpk) framställs krav på en *minimistandard för Gotlandstrafiken*, omfattande dagliga turer året runt för passagerare och gods på både en nordlig och sydlig linje, taxor för passagerare motsvarande kostnaden för resa i andra klass med SJ och taxor för gods motsvarande samma vägsträcka på fastlandet. Vidare bör enligt motionärerna en sådan standard omfatta möjlighet till sittplats under tak på färjorna utan krav på konsumtion, sovplats på natturer och erforderliga bilplatser med kort bokningstid. Slutligen framhålls att restiderna bör vara korta och att anslutande trafik bör anpassas till färjornas ankomst- och avgångstider.

I motion T936 (c) framhålls att taxesättningen bör ske med utgångspunkt i SJ:s genomsnittliga taxor.

Utskottet vill med anledning av dessa motionsyrkanden erinra om att Gotlandsbolaget driver en daglig trafik året runt på Nynäshamnslinjen för passagerare och lastbilstransporterat gods. Detsamma gäller Oskarshamnslinjen, med undantag för lördagar under lågsäsong.

Taxorna i Gotlandstrafiken behandlades i den nämnda propositionen om färjetrafiken till Gotland. Föredraganden erinrade om att stödet till persontrafiken var inriktat på att anpassa färjetrafikens persontaxor till SJ:s taxa. Att låta järnvägens kostnadsstruktur och marknadsförutsättningar styra Gotlandstrafikens taxor ansågs dock inte utgöra en lämplig ordning. I propositionen förordades därför att bindningen av persontaxan till SJ-taxan slopades och att persontrafikavgifterna i stället skulle få fastställas med hänsyn till trafikens kostnader och anspråken på kapacitet. Inom ramen för ett sådant system skulle gotlänningarna kunna tillförsäkras särskilda rabatter. Sammanfattningsvis förordades en kraftfull prisdifferentiering.

Utskottet hade ingen erinran mot de föreslagna riktlinjerna men sade sig utgå från att taxesättningen för gotlänningarna skulle få en sådan utformning att kostnaden för en färjeresa mellan Gotland och fastlandet eller vice versa ej i väsentlig mån avviker från den genomsnittliga kostnaden för en resa av motsvarande längd på fastlandet. Med hänvisning till turismens betydelse för Gotland förutsatte utskottet också att prisdifferentieringen skulle förenas med andra åtgärder i syfte att vidmakthålla och stärka turismens roll.

Godstransporterna i färjetrafiken till Gotland stöds dels genom att staten subventionerar Gotlandsbolagets taxor, dels genom det s.k. Gotlandstillägget, dels också genom det till Gotlandstillägget anknutna statliga bidraget till vissa transportförmedlings- eller lastbilsföretag.

Utskottet finner för sin del ingen anledning att i detta sammanhang förorda någon förändring av de principer och det regelsystem som gäller person- och godstaxorna i färjetrafiken till Gotland.

Vidare förutsätter utskottet att rimliga krav på service och komfort för passagerarna tillgodoses inom den ekonomiska ram som gäller för trafiken.

Utskottet utgår också från att berörda trafikhuvudmän söker anpassa sin trafik till färjornas ankomst- och avgångstider.

Med hänvisning till det anförda finner utskottet inte någon riksdagens åtgärd erforderlig med anledning av motionsyrkandena, varför dessa avstyrks.

4. Anslagsfrågan

Utskottet tillstyrker regeringens förslag att riksdagen till Transportstöd för Gotland för nästa budgetår anvisar ett förslagsanslag på 52 milj. kr.

5. Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *monopolet på Gotlandstrafiken*
att riksdagen avslår motion 1986/87:T232 (m) yrkande 13,

2. beträffande *skattefri försäljning av alkoholhaltiga drycker i färjetrafiken på Gotland*
att riksdagen lämnar motion 1986/87:T936 (c) i denna del utan särskild åtgärd.

3. beträffande *förstatligande av Gotlandstrafiken*
att riksdagen avslår motion 1986/87:T906 (vpk) yrkande 1,

4. beträffande *transportrådets handläggning av frågor som rör Gotlandstrafiken*
att riksdagen avslår motion 1986/87:T617 (c),

5. beträffande *kommunikationsråd för Gotland*
att riksdagen lämnar motionerna 1986/87:T917 (fp) och 1986/87:T936 (c) i denna del utan särskild åtgärd,

6. beträffande *betydelsen av Visby som hemmahamn för Gotlandstrafiken*
att riksdagen lämnar motion 1986/87:T613 (fp) utan särskild åtgärd,

7. beträffande *passagerartrafiken mellan Visby och Oskarshamn*
att riksdagen avslår motionerna 1986/87:T608 (s) och 1986/87:T936 (c) i denna del,

8. beträffande *minimistandard för Gotlandstrafiken*
att riksdagen avslår motionerna 1986/87:T906 (vpk) yrkande 2 och 1986/87:T936 (c) i denna del,

9. beträffande *anslagsfrågan*
att riksdagen med bifall till regeringens förslag till *Transportstöd för Gotland* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag på 52 000 000 kr.

Stockholm den 28 april 1987

På trafikutskottets vägnar

Kurt Hugosson

Närvarande: Kurt Hugosson (s), Rolf Clarkson (m), Birger Rosqvist (s), Olle Grahn (fp), Gösta Andersson (c), Sven-Gösta Signell (s), Per Stenmarck (m), Margit Sandéhn (s), Sten-Ove Sundström (s), Viola Claesson (vpk), Jarl Lander (s), Anders Andersson (m), Yngve Wernersson (s), Ingrid Hasselström Nyvall (fp) och Rune Thorén (c).

Reservationer

1. Förstatligande av Gotlandstrafiken (mom. 3)

Viola Claesson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 3 om börjar med "Motionsyrkanden med" och slutar med "följaktligen motionsyrkandet" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening är det samhället som har det fulla ansvaret för att Gotland garanteras en tillfredsställande trafikförsörjning. Det är därför följdriktigt att färjetrafiken förstatligas och frikopplas från privata vinstintressen.

Vad utskottet nu har anfört och som torde tillgodose syftet med motionsyrkandet bör av riksdagen ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *förstatligande av Gotlandstrafiken*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:T906 (vpk) yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet härom anfört,

2. Transportrådets handläggning av frågor som rör Gotlandstrafiken (mom. 4)

Gösta Andersson och Rune Thorén (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 3 börjar med "Utskottet vill" och på s. 4 slutar med "denna avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärens uppfattning om det olämpliga i att transportrådet handlägger frågor som rör Gotlandstrafiken. Beredningen av dessa frågor bör därför ske i regeringskansliet – med vederbörligt hänsynstagande till regionalpolitiska bedömningar – samt i nära samråd med de gotländska myndigheterna och näringslivet.

Av det anförda framgår att utskottet tillstyrker motionen.

Vad utskottet nu har anfört bör av riksdagen ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *transportrådets handläggning av frågor som rör Gotlandstrafiken*

att riksdagen med bifall till motion 1986/87:T617 (c) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet härom anfört,

Särskilt yttrande

Skattefri försäljning av vissa varor i färjetrafiken till Gotland (mom. 1)

Olle Grahn och Ingrid Hasselström Nyvall (båda fp) anför:

Enligt vår principiella uppfattning bör skattefri försäljning ej förekomma i nationell trafik. Vi vill dock inte motsätta oss en utredning av frågan.

gotab Stockholm 1987 12923